

О. В. Онопрієнко
кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України, Київ,
ORCID 0000-0002-0301-1392,
e-mail oks_on@ukr.net

ВИКЛИКИ В ОСВІТІ ЯК ЧИННИКИ ЗМІНИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Система початкової освіти отримує виклики, що зумовлені назрілими соціально-економічними процесами в країні і світі. Метою тез є окреслення викликів, що спричинили зміни результатів навчання у початковій школі.

У глобальному вимірі вирішальними викликами для освіти ХХІ століття є постійно зростаюча конкуренція на ринку праці, високий рівень технологізації індустріального виробництва й громадських послуг, виникнення нових сфер діяльності та професій. Такі процеси зорієнтовують національні освітні системи на «відкрите і гнучке навчання» [1, с. 219], в яке від кінця минулого століття імплементується компетентнісний підхід. Це, своєю чергою, позначається на відповідному оновленні переліку результатів навчання компетентнісного виміру. В контексті світових тенденцій розвитку освіти вітчизняна школа здійснює курс на побудову навчального процесу, в якому акценти зміщені із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на вироблення і розвиток в учнів здатності діяти, застосовувати досвід у проблемних обставинах.

У вітчизняній системі освіти відзначимо масштабну модернізацію всіх ланок – від дошкільної до академічної. В умовах реалізації концептуальних засад реформування середньої освіти педагогічна діяльність спрямовується на досягнення низки стратегічних цілей, а саме: збереження цінностей дитинства; гуманізація навчання; упровадження особистісного підходу в навчанні й розвитку здібностей учнів; створення навчально-предметного середовища, яке забезпечує психологічний комфорт і сприяє вияву творчості дітей [2]. У зв'язку з цим сталися суттєві зміни у баченні освітніх результатів, які нині подаються у навчальних та особистісних параметрах [3].

Оновлення чинної нормативної бази – стандарту, програм, – зумовило перехід результатів навчання молодших школярів в інший статус. Так, Державний стандарт початкової освіти [4] визначає обов'язкові результати за першим і другим циклами навчання, а типові освітні програми [5; 6] – очікувані результати. Згідно зі стандартом, до числа обов'язкових результатів належать ключові компетентності (вільне володіння державною

мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність) та спільні для всіх ключових компетентностей вміння (читання з розумінням; висловлювання власної думки усно і письмово; критичне та системне мислення; творчість; ініціативність; здатність логічно обґрунтовувати позицію; конструктивне керування емоціями; оцінювання ризиків; прийняття рішень; розв'язування проблем; співпраця з іншими особами). Всі ключові компетентності визнаються рівнозначними для кожної з освітніх галузей і для кожного етапу навчання. Очікувані результати, окреслені типовими освітніми програмами, забезпечують досягнення цілей першого (природне входження дитини у шкільне життя, послідовна адаптація до нового середовища) і другого (здійснення навчального процесу з концентрацією педагогічної уваги на формуванні в учнів відповідальності і самостійності; підготовка до успішного навчання в основній школі) циклів навчання.

Акцентування уваги на особистісно зорієнтованій парадигмі освіти, заснованій на філософії дитиноцентризму, зумовлює визначення особистісних досягнень учнів. До їх числа належать зокрема такі: виявлення інтересу до навчання; характер активності роботи на уроці; старанність у навчанні; зосередженість; самостійність у роботі; ставлення до оточуючих; співпраця з іншими дітьми; здатність вирішувати конфлікти мирним шляхом; здатність знаходити успішні шляхи вирішення проблем; дотримання правил поведінки під час уроку, гри, відпочинку; відповідальність за свої дії.

До виклику сьогодення належить також проблема зростання кількості дітей, які потребують особливого і тривалого психолого-педагогічного супроводу, логопедичної, соціальної і медичної допомоги. Проте, результати їхнього навчання досі не визначені.

До інших питань, які можна віднести до числа викликів в освіті, що поки не знайшли свого адекватного втілення, на нашу думку, належать такі: неусталеність термінології в сфері контрольної-оцінювальної діяльності; невизначеність об'єктів контролю та етапів його здійснення; відсутність критеріїв вербального оцінювання навчальних досягнень учнів.

Таким чином, сучасне бачення результатів навчання як реакція на сьогоденні виклики в освіті є одним із нагальних питань, що потребує професійної дискусії та чіткого й виваженого рішення.

Список бібліографічних посилань

1. Ярова О. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. К. 2018. 434 с.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. К. 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Савченко О. Я. Початкова школа в контексті ідей Нової української школи. *Рідна школа*. 2018. № 1–2. С. 3–8.
4. Державний стандарт початкової освіти. К., 2018. 44 с. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
5. Типова освітня програма для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти. К., 2018. 57 с. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
6. Типова освітня програма для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти. К., 2018. 108 с. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-2-varianti-proektiv-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-pochatkovoyi-shkoli>

Summary. Onopriienko O. V. Challenges in education as factors of changes in learning outcomes in primary school. In the theses are identified the main factors that led to a new vision of learning outcomes in primary school. These include global processes in the economy and society; reform of the education system in Ukraine; updating the regulatory framework of education; implementation of personality-oriented education ideology and others.

Key words: primary school; education reform; learning outcomes; competence.

Аннотация. Оноприенко О. В. Вызовы в образовании как факторы изменения результатов обучения в начальной школе. В тезисах обозначены основные факторы, которые обусловили новое видение результатов обучения в начальной школе. К ним отнесены глобальные процессы в экономике и обществе; реформа системы образования в Украине; обновление нормативной базы образования; реализация личностно ориентированной идеологии образования и другие.

Ключевые слова: начальная школа; реформа образования; результаты обучения; компетентности.